

דגם תשובות – תלמוד: דינים בהעמקה ומבוא לתושבע"פ, מס' 006581, 006382, קיץ תשפ"א

הערה למעריך: דברים הכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.

פרק ראשון

על הנבחן לענות על שלוש שאלות: על שאלה 1 (חובה), ועל שתיים מן השאלות 2-4.

1. הלכות תפילין – סימן כז

- א. (1)** "אורך רצועה של יד כדי שתקיף את הזרוע ויקשור ממנה הקשר ותימתח על אצבע אמצעית ויכרוך ממנה על אצבעו שלושה כריכות ויקשור" (שו"ע, סעיף ח').
[לקבל גם: "כדי לפשוט עד אצבע צרדה" (כלומר בלי שלוש כריכות) – מ"ב, ס"ק מ"ד]
- (2)** דעה א (שו"ע, סעיף י"א) – עד הטבור או למעלה ממנו מעט.
דעה ב (רעק"א במ"ב, ס"ק מ"א) – רצועה ימנית עד הטבור ורצועה שמאלית עד החזה.
דעה ג (טור בשם יש אומרים במ"ב שם) – רצועה ימנית עד המילה ורצועה שמאלית עד הטבור.
[הערה למעריך: על התלמיד לכתוב שתי דעות].
[לקבל גם: שני טפחים נוסף על היקף הראש – מ"ב, ס"ק מ"ד]
- ב. (1)** "רוחב הרצועות של יד ושל ראש, כאורך שעורה לפחות" (שו"ע, סעיף י"א).
[לקבל גם: אורך חיטה – מ"ב, ס"ק מ"ב]
- (2)** יניח תפילין בלא ברכה (משנ"ב, ס"ק מ"ד).

2. הלכות תפילין – סימן כ"ה

- א. (1)** לפני ברכת "עוטר ישראל בתפארה".
(2) כדי ליתן שבח והודאה בברכה זו גם על התפילין שהן פאר לישראל.
(סעיף ג', מ"ב, ס"ק י"ב)
- ב.** – לזכור ניסים ונפלאות שעשה ה' עימנו, שהם מורים על ייחודו, ואשר לו הכוח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו.
– לשעבד לקב"ה את הנשמה, שהיא במוח, וגם את הלב, שהוא עיקר התאוות והמחשבות.
[הערה למעריך: על התלמיד לכתוב כוונה אחת].
(סעיף ה')
- ג.** מכיוון שכתוב בתורה בפירוש שתפילין של יד קודמת לתפילין של ראש ["וקשרתם לאות על ירך והיו לטטפת בין עיניך"] (מ"ב, ס"ק כ"ג).

3. הלכות תפילין – סימן כ"ו

- א.** כל אחת מן התפילין היא מצווה בפני עצמה (סעיף א').
- ב.** דעה א [שולחן ערוך] – מברך "על מצוות תפילין".
דעה ב [רמ"א] – מברך שתי ברכות: "להניח תפילין" ו"על מצוות תפילין".
(סעיף ב')
- ג.** מברך בעוד התפילין עליו (מ"ב, ס"ק ג').

4. הלכות שבת

- א.** אב המלאכה: הזורע. סיבה: המטרה [התכלית] של ההשקיה זהה למטרה של מלאכת הזורע [אף שהן נעשות בגופים אחרים] (סעיף ז', עמ' 166).
- ב.** (2+1) לצורך ייבוש הבגד אחרי הכביסה – מלבן.
לצורך המשקים הנסחטים – דש.
(סעיף ח', עמ' 167)

פרק שני

על הנבחן לענות על חמש מן השאלות 5-11.

5. תפילה בציבור

- א.** (1) קדימה – ארבעה מילים. אחורה – עד מיל (עמ' 40).
- (2) יש לכתוב שתיים מהמעלות של תפילה בציבור:
— עשרה שמתפללים – שכינה ביניהם.
— תפילת יחיד נענית רק בעת רצון, ואילו תפילה בציבור מתקבלת תמיד.
— בתפילה בציבור יש קידוש השם ברבים.
— תפילת יחיד נבדקת אם ראוי שתיענה, ותפילה בציבור מתקבלת תמיד.
— תפילה בציבור מתקבלת תמיד, גם ללא כוונה.
(עמ' 40-42)
- ב.** (1) אם התפילה בציבור אינה גורמת לו לבטל את הכוונה ההכרחית כדי לצאת ידי חובה – עדיף שיתפלל בציבור אף שאינו יכול לכוון יותר מכוונה זו. אולם אם התפילה בציבור מבטלת את הכוונה ההכרחית כדי לצאת ידי חובה – עדיף שיתפלל ביחיד.
- (2) התנדבות ביחידה מובחרת היא מצווה חשובה, והעוסק במצווה פטור ממצווה אחרת (של תפילה בציבור).
(עמ' 42-43)

6. זהירות בדרכים

- א.** (1) התוצאה של שפיכות דמים: בית המקדש חרב, שכינה מסתלקת, גלות (עמ' 49).
[הערה למעריך: על התלמיד לכתוב תשובה אחת.]
- (2) כאשר הקב"ה שקל את עוונותיו וזכויותיו של אחאב, לא מצא דבר שיחייבו כליה אף שהיה עובד עבודה זרה, אלא גרימת מותו של נבות היזרעאלי, ואף שלא הרגו בידיו (שם).
- ב.** (1) הוא גרם לעצמו את מצב השכרות, והיה צריך להיזהר לא להשתכר (עמ' 51).
- (2) רודף – אדם שמסכן אדם אחר. הנוהג בחוסר זהירות מסכן אנשים אחרים ולכן דין רודף חל עליו [וגם אם מסכן רק את עצמו יש לו דין של רודף עצמו] (עמ' 52).

7. לשון הרע

- א. (1) לשון הרע – דיבור בגנות חברו ואמירת אמת.
הוצאת שם רע – דיבור בגנות חברו ואמירת שקר.
- ב. (2) אדם המספר לשון הרע – מספר בגנות חברו ואומר אמת.
"בעל לשון הרע" – רגיל לספר בגנות חבריו.
[הערה למעריך: עיקר התשובה בתת-סעיף (2) הוא על בעל לשון הרע] (עמ' 53)
- ג. תקנתו של מספר לשון הרע: אם תלמיד חכם הוא – יעסוק בתורה, ואם עם הארץ הוא – ישפיל דעתו (עמ' 54).
- ד. האיסור: לא תעמוד על דם רעך.
דוגמה: אדם יודע על חולה במחלת הנפילה שלא הודיע למשרד הרישוי על מחלתו; אדם יודע על אדם אחר שאורב לחברו כדי להורגו; אדם יודע על בחור חולה שאינו מספר על כך לבחורה שאיתה הוא רוצה להתחתן.
(עמ' 56-57)
- [הערה למעריך: על התלמיד לכתוב דוגמה אחת].

בית, חינוך ומשפחה

8. יצר ויצירה

- א. (1) וכי יצר הרע טוב מאוד?
(2) בזכות יצר הרע יש חיים חדשים בעולם והעולם נבנה ומתקדם.
(עמ' 107)
- ב. (1) כי המסתכל בעריות חושב שאין זה חטא כי לא עשה מעשה ולכן אינו חוזר בתשובה.
(2) – הסתכלות בעריות גורמת לגופן של עריות.
– העין היא הפתח הראשון של יצר הרע שדרכו נכנס כוח החמדה והתאוה בלב האדם. שורש העבירה המעשית נעוץ בעולם המחשבה והדמיון.
– כאשר אדם משתמש בעיניו לדברים שליליים הוא מוריד את רמתו הרוחנית והמוסרית.
[הערה למעריך: על התלמיד לכתוב הסבר אחד].
(עמ' 108-109)

9. קידושין ונישואין

- א. (1) המקדש אישה בלי לראותה לפני כן עלול לעבור על מצוות עשה "ואהבת לרעך כמוך", כי ייתכן שיראה בה דבר מגונה אחרי הנישואין ותתגנה עליו ולא יוכל לאהוב אותה.
(2) עונשו: מכים אותו מכת מרדות.
חכמים החמירו בעניין זה כדי שלא יהיה הרגל לזנות.
(עמ' 118-119)
- ב. (1) יצירת מעמד חדש לאישה (עמ' 121).
(2) קידושי שחוק – אדם נותן לאישה טבעת בנוכחות שני עדים בדרך צחוק ומשחק, ואומר לה "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל".
האישה צריכה להביע באופן ברור את התנגדותה.
(עמ' 126)

10. התנהלות של משפחה

- א.** (1) העיקרון הנלמד משיח יעקב ונשותיו: יש צורך לשתף את בן הזוג, לא להכריח אלא לנקוט דרכי שכנוע. יעקב שיתף את רחל ולאה ולא הסתפק באמירה שה' ציווה אותו לשוב לארץ ישראל אלא ניסה לגרום להן להגיע למסקנה זו בדרכי שכנוע (עמ' 141-142).
- (2) החשיבות של קביעת עיתים לתורה: הלימוד מחיה את האדם ונותן לו כוחות רוחניים. הלומד מרבה כבוד שמיים ומראה לבני משפחתו את מרכזיות התורה בחייו, בכך הוא משמש להם דוגמה אישית (עמ' 144).
- ב.** נשים חייבות ללמוד תורה:
- כי אורחות החיים המוכרים לנו היום מאפשרים להשקיע זמן רב יותר בלימוד תורה מבעבר.
 - "אם לא תדענה הלכות נידה וטבילה, והלכות שבת והלכות ברכות, והלכות איסור והיתר, ובשר וחלב, וכיוצא בזה, איך יוכלו לקיימן ולהישמר בהן" (הרב יצחק יוסף).
 - "לא ייתכן מצב מעוות שבו נשים רוכשות השכלה כללית ואינן מרחיבות בו בזמן את ידיעותיהן התורניות... אישה זקוקה ללימוד תורה... כערך עצמי, כמזון רוחני לנפש" (הרב יעקב אריאל).
- (עמ' 145)
- [הערה למערך: על התלמיד לכתוב שני נימוקים.]

11. קרבה בין האיש לאישה

- א.** המטרות של מצוות עונה:
- מצוות עונה היא אמצעי למצוות פרייה ורבייה.
 - מצוות עונה מאפשרת חיבור עמוק בין בני זוג.
- (עמ' 150-151)
- ב.** (1) נידה — אישה שיש לה דימום מן הרחם בזמן הקבוע של הווסת בתהליך המחזור החודשי.
זבה — אישה שיש לה דימום רב שלא בזמן הקבוע של הווסת.
- (2) קבלה שקיבלו עליהן בנות ישראל שגם נידה תנהג כזבה, ותספור שבעה ימים נקיים עד לטהרתה.
(עמ' 155)

פרק שלישי

על הנבחן לענות על חמש מן השאלות 12-18.

12. הלכות נטילת ידיים — סימן קנ"ח

- א.** (1) הידיים עסקניות הן ונוגעות בכל דבר, ובזמן שהייתה נוהגת טומאה וטהרה והכוהנים אכלו תרומה, היו צריכים ליטול ידיהם [מדברי סופרים] קודם אכילת תרומה כדי שלא יטמאוה בנגיעתן, וכדי שיהיו רגילין הכוהנים בזה גזרו גם כן על כל איש ישראל האוכל פת שאסור לאכול עד שיטול ידיו.
- (2) כדי שיהיו בני ישראל רגילים לאכול בטהרה כשייבנה בית המקדש.
(מ"ב, ס"ק א')
- ב.** (1) כי רוב התרומה היא ממיני הפת (מ"ב, ס"ק ב').
- (2) חוששים שייגע בפת גם בידו השנייה (מ"ב, ס"ק ד').

הלכות דברים הנוהגים בסעודה – סימן קע"ט

13. א. (1) לפי השולחן ערוך, אינו רשאי לאכול לפני ברכת המזון (סעיף א').
 (2) רשאי לאכול אך צריך לברך "המוציא" קודם אכילה זו, ולאחר אכילה זו נוטל שוב מים אחרונים (מ"ב, ס"ק ב').
- ב. דעה א [רא"ש] – צריך לברך קודם האכילה כי נחשב היסח הדעת מאכילה.
 דעה ב [רבנו יונה ור"ן] – אין צריך לברך קודם האכילה כי רק נטילת מים אחרונים היא היסח הדעת מאכילה.
 [הערה למערבך: על התלמיד לנמק אחת מן הדעות].
 (סעיף א', ומ"ב, ס"ק ד'; ט')
- ג. אדם זה אינו צריך לחזור ולברך על הפירות הנוספים כי דעתו על כל מה שיביאו לפניו ויודע שמקובל להביא הרבה מיני פירות זה אחר זה (סעיף ה', ומ"ב, ס"ק י"ז).

14. הלכות ברכת המזון – סימן קפ"ד

- א. (1) ברכת המזון היא מן התורה וספיקא דאורייתא לחומרא (סעיף ד').
 (2) ההווה אמינא שלא לברך היא מכיוון שברכה רביעית של ברכת המזון היא מדרבנן.
 יברך ברכה רביעית במקרה זה כדי שלא יזלו בברכה זו.
 (מ"ב, ס"ק י"ג)
- ב. (1) כי אם אכל ולא שבע לדעת רוב הפוסקים חיוב ברכת המזון הוא מדרבנן.
 (2) ייטול ידיו ויברך "המוציא" ויאכל כזית ויברך ברכת המזון.
 (מ"ב ס"ק ט"ו)
- ג. כל זמן שאינו רעב מחמת אותה אכילה (סעיף ה').

15. הלכות ברכת הפירות – סימן ר"ח

- א. אדם שרוצה לאכול קמח יברך "שהכול" כי הטחינה הוציאה את הקמח מכלל פרי [שברכתו "בורא פרי האדמה"] ועדיין לא התעלה הקמח להיות פת [שברכתו "המוציא"] (סעיף ה', ומ"ב, ס"ק כ').
- ב. (1) אדם שאכל ענבים ותפוחים יברך ברכת "על העץ" כי גם תפוחים בכלל הברכה. [אומנם מפני שאינם חשובים כל כך מברכים עליהם בדרך כלל "בורא נפשות", אבל במקרה זה בלאו הכי מברך "על העץ" על הענבים ולכן ברכה זו פוטרת גם את התפוחים] (סעיף י"ג, ומ"ב, ס"ק ס"ג).
- (2) אדם שאכל תפוחים ושתה יין יברך "בורא נפשות" על התפוחים וברכת "על הגפן" על היין, כי אין התפוחים נכללים בברכה זו (סעיף י"ג, ומ"ב, ס"ק ס"ד).

16. הלכות שבת

- א. סוכרייה בפיו ועובר בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים:
 — חייב כאשר הסוכרייה עצמה בפיו, כי זו דרכה של הוצאת סוכרייה.
 — פטור כאשר הסוכרייה עטופה, כי אין זו דרך הוצאה (סעיף י', עמ' 168).
- ב. פעולה מותרת או אסורה מדרבנן, ונימוק:
 (1) הפעולה אסורה מדרבנן כי הכיבוי נעשה ב"שינוי" [כלאחר יד, לא כדרכה].
 (2) הפעולה אסורה מדרבנן כי הצמח שנתלש היה זרוע במקום שלא רגילים לזרוע בו.
 (3) הפעולה מותרת כי היא שינוי גדול מדרך עשיית המלאכה.
 (סעיף י', עמ' 168-169)

17. הלכות שבת

- א.** (1) מלאכה שנעשתה שלא לתכליתה המקובלת (כלומר, לא כפי שנמסר למשה מסיני).
 (2) חופר בור ואינו צריך את הבור אלא את עפר החפירה אן מוציא פח אשפה מן הבית למקום האשפה ברשות הרבים מכיוון שלא רוצה שהאשפה תהיה בביתו [הערה למעריך: לקבל דוגמאות נכונות נוספות].
 הדין – פטור [עובר על איסור דרבנן].
 (סעיף י"א, עמ' 170-171)
- ב.** (1) עשיית מעשה שהתוצאה ההכרחית שלו היא מלאכה אסורה.
 (2) "פסיק רישא דניחא ליה" – נוטל ידיים בגינתו במקום זרוע זרעים.
 "פסיק רישא דלא ניחא ליה" – נוטל ידיים בגינתו של אדם שאינו חפץ לעזור לו במקום זרוע זרעים.
 [הערה למעריך: לקבל דוגמאות נכונות נוספות].
 (סעיפים י"ג-י"ד, עמ' 172-173)

18. הלכות שבת

- א.** כתב בשבת, חייב או פטור מעונש:
 (1) כתב אות אחת: פטור מעונש, כי זהו חצי שיעור [אומנם הוא עבר על איסור תורה].
 (2) כתב פסקה במקום מכתב: חייב עונש, כי הייתה כתיבה כשיעור האסור [שתי אותיות] אף כי לא נשלמה עשיית המלאכה שתוכנה.
 (3) כתב אות והשלים בכך מילה: פטור מעונש, כי זהו חצי שיעור [אף כי השלים את המילה].
 (סעיף כ"ד, עמ' 177-179)
- ב.** מותר – כי הדבר אינו נחשב כלל לעשיית מלאכה [מכיוון שלכל אדם יש ארבע אמות ברשות הרבים] (סעיף כ"ד, עמ' 179).